

104330

Világháború képes krónikája

11. füzet, 1914. dec. 20.

Ara 24 fillér

Angolok tükre.

A világháború véres eseményei új világításban mutatják meg az ámuló emberiségnek az angolokat. Megszoktuk, hogy csak áhitattal beszéljünk az angolokról; jellemük, kulturájuk, intézményeik, szokásaik és erkölceik — mintaképei voltak a tökélynek, melyet megközelíteni, elérni, annyit jelentett, mint eljutni a kulturáltság legtisztább magaslatára. S most, ime, kiderült, hogy az angol nagyság operett-nagyság, az angol puritánság képmutatás, az angol hatalom szemfényvesztés. Az angol bluff mögött kalmárlelkek önző perfidiája rejtőzködik. Mindezt ámulva látjuk ma — pedig egy nagy angol író már réges-régen az angol jellemnek olyan tükrét tárta a világ elé, mely az angol képmutatást pőrére vetkőztetve, gúnyos satírával és keserű humorral egészen kendőzellenül mutatja be kora angoljait. És ilyenek a mai angolok is és ezért *Swift Jonathan* ma nekünk magyaroknak a *legaktuálisabb angol trónk* és műve, mely a mai angolságnak is hű tükre:

GULLIVER UTAZÁSAI

a legaktuálisabb könyv, melyet a háború izgalmái közepette is feszült érdeklődéssel olvasunk el.

Swift: Gulliver utazásai *Karinthy Frigyes* fordításában a *Világkönyvtárban* jelent meg **s díszes vászonkötésben I kor. 90 fillérért** minden könyvkereskedésben kapható.

Az «Uránia» népszerű tudományos folyóirat 1914 novemberi száma ezeket írja *Gulliver utazásairól*:

Bizonyára sokan vannak, akik, ha felkutatják emlékezetük bozótjait, ráakadnak Gulliverre, a törpék és óriások vendégére, ki sajtáságos, időtől és viszontagságoktól megviselt ruhájában csendesen húzódik meg gyermekkoruk árnyékában. Lehetetlen, hogy valamikor ne hallgatták volna érdeklődéssel kalandjait, melyekben akkor a képzelet erejét és a költészet báját csodálták. Ezeket kétségkívül érdekelni fogja Gulliver többi kóborlása is, azok, melyeket rövidnadrágos korukban nem mesélt el nekik ez a nem mindennapi utazó. Akik emlékeznek még Liliputra és Brobdingnagra, azok szívesen elkísérik Laputába, Balnibarbiba, Lugnagba, Glubbdubdribe, Japánba és a Hauhnumek országába is.

S viszontlátva az ismerős tájakat, nem kis csodálkozással hallgatják további kalandjait. Mert ezekben a fejezetekben kilép Gulliver árca alól *Swift Jonathan* s amit elmond, a legvéresebb satíra és a legmaróbb gúny hangján, az a mai időkben különösen érdekes és actualis. Mert, bár az egész emberiséget is sujtja, mégis különösen honfitársait, az angolokat ostromozza. Amit elmond róluk, az a jelen pillanatokban is rájuk olvasható; s midőn keserű panaszát befejezi, csodálkozással tapasztaljuk, hogy satírája mennyire nem veszített eredeti színéből és mennyire friss még most is.

Négy fejezetben írta meg Swift Gulliver utazásainak történetét, melyek közül az első kettő, átalakítva és megcsontítva, már rég elvegyült a gyermekmesék tömegébe. A két utolsó azonban — s ezekbe tömöríti satírájának essentiáját — csak most, *Karinthy Frigyes* fordításában lett a magyar olvasóközönség előtt ismeretes. És *Karinthy igazán jó szolgálatot tett avval, hogy átültetve, lehetővé tette a magyar közönségnek is ismerhetni Swift Jonathan halhatatlan satíráját.* Mert igazán csodálatos, hogy milyen igazságokat látott meg ez az író, hogy milyen felháborodások hullámzottak át lelkén, hogy milyen erkölcsi csömör és undor fogta el, ha széttekintett maga körül. Csodálatos, hogy mennyire ismerte kortársait és általában a mindenkori embert. Nincs mulatságosabb és szomorubb, mint mikor Laputai és egyéb kímondhatatlan nevű országbeli utazásait írja le. Mulatságos a mód, ahogy lerajzolja és szomorú az, amit lerajzol.

Mindenütt az angol állam, az angol társadalom s az angol ember ostromozásában csúcsosodik ki gúnyolódása. Az angol gőg — ez az égig érő piramis — célja leginkább tömádásának. Szomorú, hogy milyen sötét képet fest Anglia erkölceiről, társadalmi életéről és politikájáról; és sajnos, még szomorubb, hogy milyen sok hasonlóságot találunk az akkori és a mostani Albion között.

A Világháború képes krónikája

SZERKESZTŐ SÜLE ANTAL
RÉVAI-KIADÁS TELEFON 56-27

HETENKINT EGY FÜZET
ELŐFIZETÉSI ÁR 1/4 ÉVRE 3 K, 1/2 ÉVRE 6 K

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ
BUDAPEST VIII. ÜLLŐI-ÚT 18.

KÉPEK A DÉLI HARCTÉRRŐL.

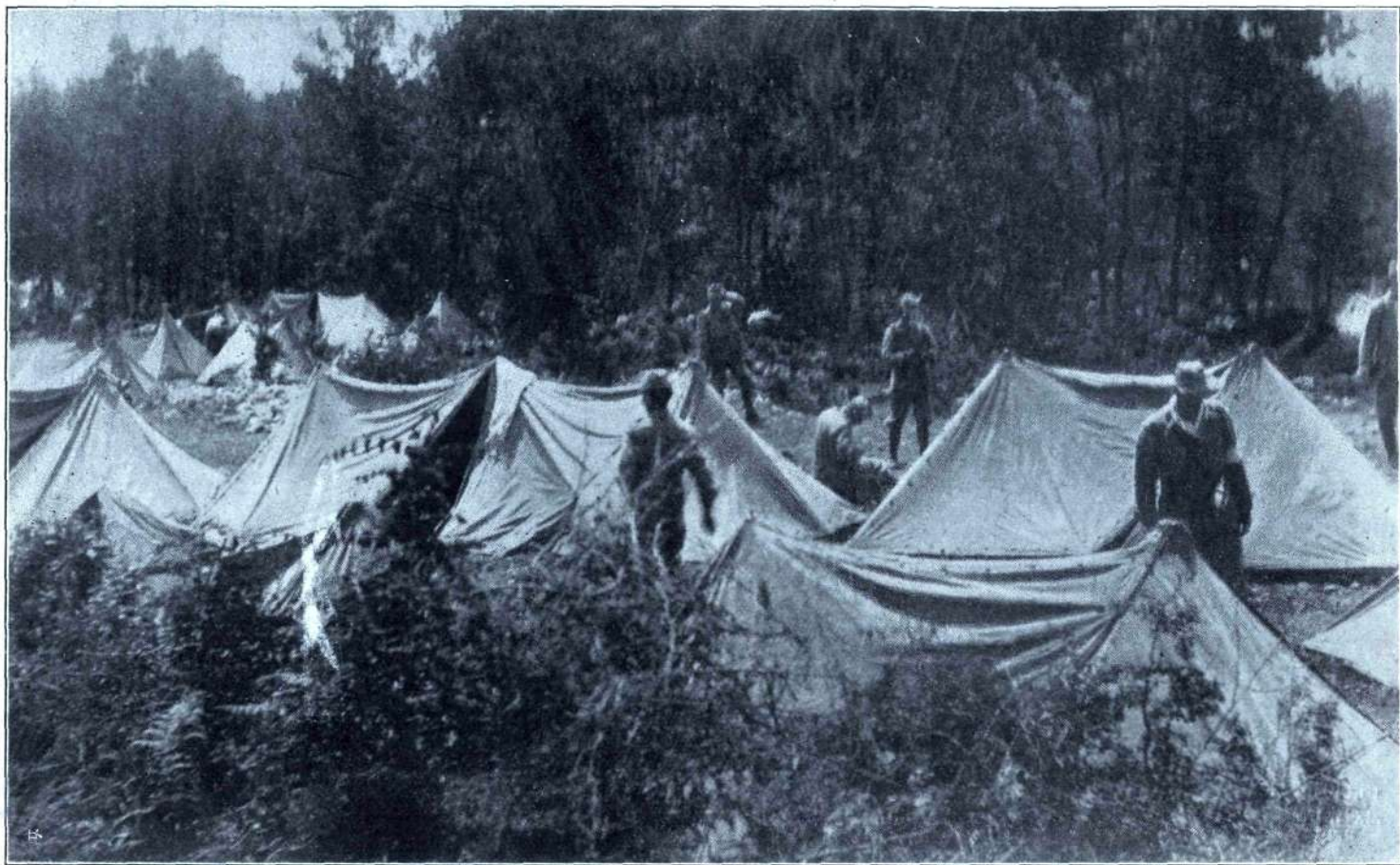

Pihenő a hegyek között.

Egy népfölkelő-osztág pihenése Szerbiában. (Kilophot, Wien XIX)

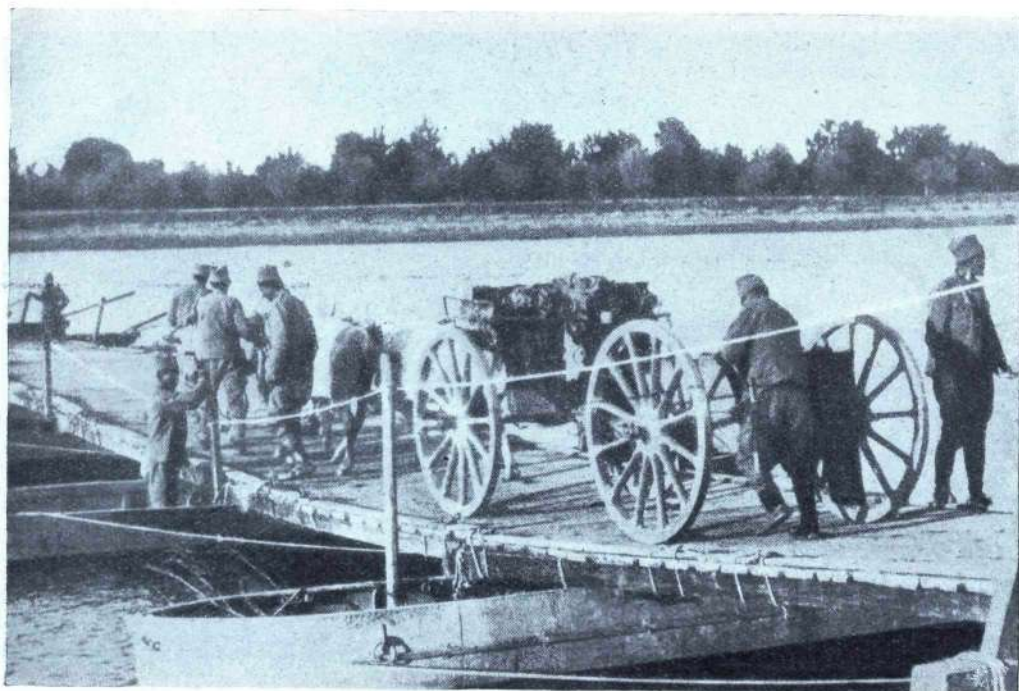
Tábori élet Kamenov mellett, Szerbiában. (Kilophot, Wien XIX.)

Tüzérségi sáncok építése a szerbiai haretéren. (Kilophot, Wien XIX.)

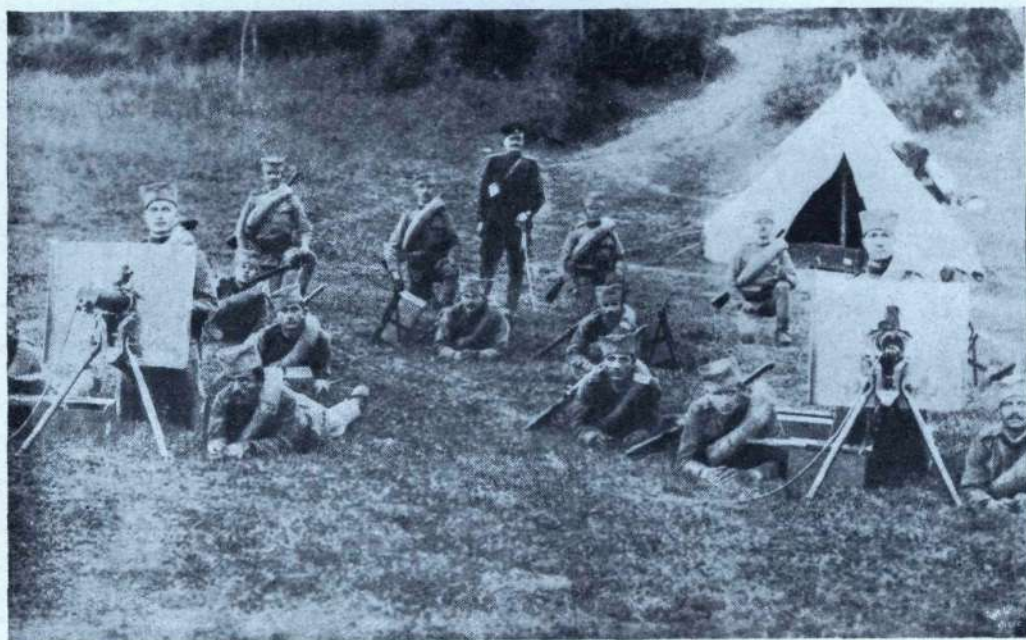
Szerb lovasság visszavonulása. (Sajtóiroda, Leipzig.)

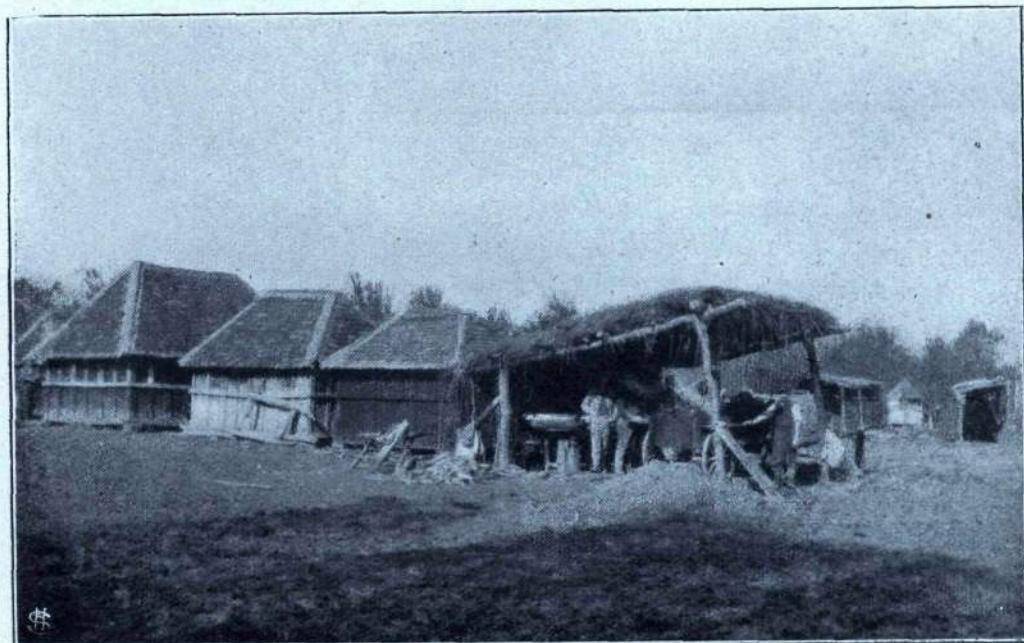
Szerbek visszavonulása a Drinán.

Menekülő mohamedánok Boszniában. (Kilophot, Wien XIX.)

Szerb gépfegyverosztag.

Táborozó mozgó-konyhák Szerbiában.

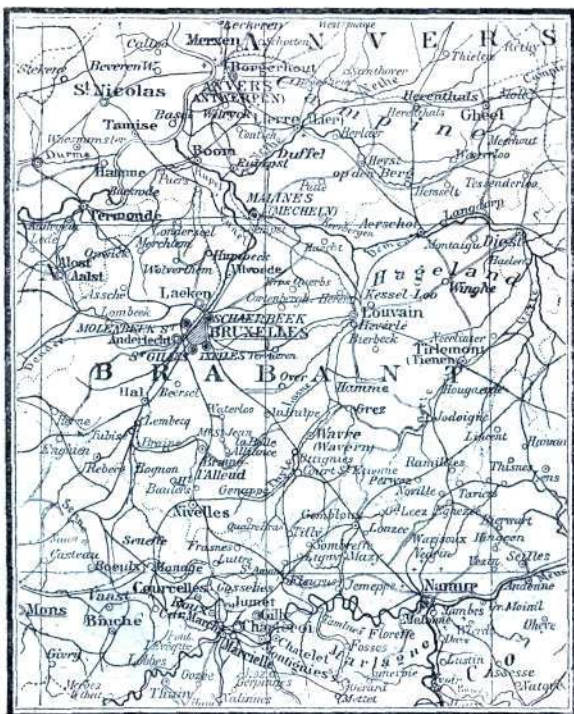

BELGIUM PUSZTULÁSA.

A világháború krónikájának kétségkívül az a legszomorúbb fejezete, amely Belgium pusztulását ismerteti. A véres tusa kezdetétől számított rövid néhány hónap alatt a ragyogó, példátlanul gazdag s minden tekintetben boldog ország romhalmazzá változott. Fiatalságának, java férfinépének az eleje, az értékes a csaták térségeiből lett óriási temetőkből pihen; egy másik része idegen zsoldban küzd meggyőződés és lelkeség nélkül idegen érdekekért. Az ország fővárosában, a világ egyik legpompásabb és legnagyobb kikötőjében, a műkincsekkel ékes, ipartelekkel gazdag városokban — északról délre és keletről nyugatig a német az úr és ki tudja, lesz-e még valaha értelme, tartalma ennek a minap is még oly sokatmondó szónak: *Belgium*.

Valamikor, a klasszikusan barbár időkben egy törvénye volt a háborúnak: *Vae victis!* Jaj a legyőzötteknek. Városokat nem csata közben, de csata után égették föl, megtorlasképpen akárhányszor népiirtást rendeztek. A modern ember háborújában is gyászos az elbukott sorsa. Legázolt termőföldje nem ad élel, gránátjárta házai nem adnak hajlékot. De sem üldözés, sem megalázás nem éri a legyőzött ellenséget, sőt, ha becsületes volt a harcban, megilletődés, szánalom és tisztelet veszi körül ellenség és jóbarát részéről egyaránt az összeomlás perceiben.

Miképp érezzünk — eltiporítása után — Belgium iránt? A felelet zavarba ejt bennünket. Becsületes ellenfél

A belga hadiszíntér.

volt-e a belga nép? Erdemes-e rá, hogy lelkünkben megilletődés támadjon államiságának a sírját látván?

A németek iránt való minden elfogultság nélkül megállapíthatjuk, hogy *Belgiumnak nem volt létérdeke a Németországgal való háború*. Viszont háborút, véres és gyilkos háborút viselni parancsoló, leküzdhetetlen ok nélkül már magában véve oly erkölcstelenség, amely után joggal következik a legkegyetlenebb végzet. Letagadhatatlan diplomáciai okiratok s azonfölül Albert belga királynak a nyilvánosság számára tett kijelentései igazolják, hogy Belgium titkos egyezségben, életre-halálra elkötelezte magát a francia és az angol kormányoknak, amelyeknek éppen az volt a dédelgetett haditervük, hogy Belgiumon át fognak orvul reátörni Németországra. Ebből annyira nem csináltak titkot a franciák, hogy egész védő és támadó hadrendszert — az elzász-lotaringiai határon lévő erősség-vonalból kifejlesztve — a *Maas* folyam mentére alapították.

Sem ez a haditerv, sem a belgák titkos szövetkezése nem lehetett titok a német kormány előtt. Mindazáltal — amint azt már részletesen kifejtettük — Vilmos császár nem tekintette ellenfélnek Belgiumot. Barátságosan, becsületesen figyelmeztette Albert királyt és kormányát, hogy ne igyekezzenek meggátolni a német seregek átvonulását Belgiumon. Ami kár éri az országot, azt bőven megtérítik, egyben pedig Németország biztosítja Belgiumot, hogy

Egy német «Taube» által szétrombolt szélmalom Eppichemben.
(Egyesült fényképirodák Amsterdam.)

nincs mit tartania a haragos Angliától és a köztársaságtól: a békekötésben Németország garantálja Belgium függetlenségét, területének csorbitatlanságát.

Még egy barátságos üzenet.

Hogy mi volt a német ajánlatnak az eredménye, tudjuk. A belga hadsereg, mintha eszelősök vezették volna, odavetette magát a német katonák talpa alá, amely, bizony, súlyosnak mutatkozott. Ahol német és belga csapatok összemérték fegyverüket, szilánkban hevert ott a belga fegyver, támo-lyogva hátrált a belga katona és a halottak, sebesültek tizezrei heverték a feldúlt síkokon véres kérdőjeleiként annak, hogy miért próbálkozik megvívni a rikoltozó kakas a büszke sassal?

Lüttich, amelyben a belgák túlzott önérettel és reménységgel bíznakodtak, a germán lábak vasas, döngő lépései számára nem volt egyéb mint kártyavár, amely szánalmasan összeomlott. Ami pedig a nyílt csatákat illeti, hiába hívta Albert király ármádiája segítségül a parasztok, a városi lakosok, az asszonyok, a lányok és a gyermekek lesből harcoló csapatait: Belgium sorsa megpecsételtnak látszott. El kellett véreznie az egyenlőtlen küzdelemben, amelyben még a becsületes, nemes harc öntudata sem támogatta a belga népet.

És ekkor történt, hogy a győztes Germánia letette egy percre a véres, hatalmas kardot és újra békességet kínált a belgáknak. Egy semleges és mindakét harcos féllel barátságban álló ország diplomáciája útján írást küldött Brüsszelbe a német kormány és fölajánlotta Belgiumnak a szegény nélkül való és bölcs fegyverletételt. Az írás, amely Németország nemes és emberséges eljárásának örökké ékes dokumentuma marad, így hangzik:

Lüttich várát a helyőrség vitéz ellenállása után rohammal bevettük. A német kormány legmélyebben sajnálja, hogy a belga kormánynak Németországgal szemben történt állásfoglalása következtében véres összeütközésekre került a sor.

Németország nem mint ellenség jött Belgiumba.

Csak a viszonyok kényszerítése alatt kellett, Franciaország katonai intézkedéseinek következtében, arra a nehéz elhatározásra jutnia, hogy Belgiumba benyomuljon és Lüttich várát további hadműveleteinek támasztó pontjául megszállja.

Minthogy a belga hadsereg a nagy túlerővel szemben kifejtett hősiességével fegyvereinek becsületét a legfényesebben megővta, a német kormány kéri a királyt és a belga kormányt, hogy Belgiumot kimélje meg a háború további borzalmaitól.

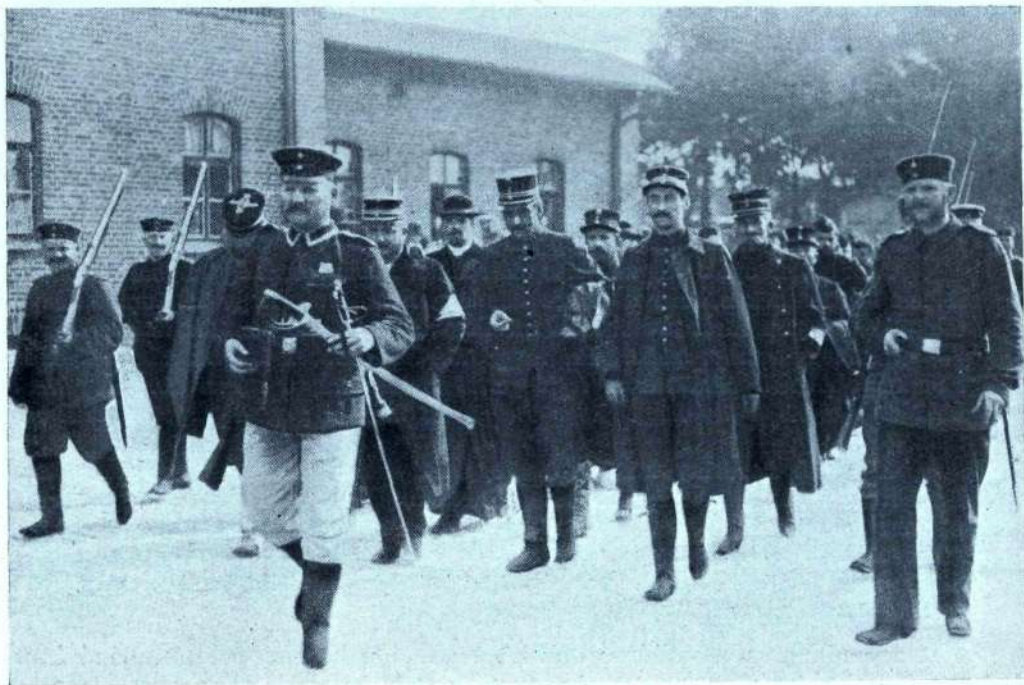
A német kormány kész arra, hogy *Belgiummal minden olyan megegyezést létrehozson, amely bármiképp is összegyeztethető Franciaországgal való háborújának szempontjaival.* Németország újból kijelenti a legünnepesebben, hogy *nincs szándékában elfoglalni belga területet, ez a szándék teljesen távol áll tőle.* Németország még mindig kész a belga királyságot haladéktalanul kiűriteni, mihelyt ezt a hadi helyzet megengedi.

Ezt az előkelően gavalléros ajánlatot a belga kormány fennhéjázó hangon *visszautasította.* Ennek a visszautasításnak a megokolására olyan érvet hozott fel, amely ennek a világdramának a borzalmassága ellenére is szinte

mulatságosnak mondható. Ime, a belga válasz, amely augusztus 13-ikán érkezett Berlinbe:

A német kormány által élénk terjesztett javaslat megismétli az augusztus 2-iki ultimátumban foglalt követelést. Híven nemzetközi kötelezettségeihez, Belgium csak az erre az ultimátumra adott válaszát ismételheti meg, annál is inkább, mert augusztus 3-ika óta semlegességét megsértették, fájdalmas háborút ültettek át területére és mert a védőhatalmak lojálisan és haladéktalanul eleget tettek segítség iránt való kérésének.

A védőhatalmak — a belga kormány történelmi hitelességű kijelentése szerint — haladéktalanul eleget tettek a belgák segítségkérésének. Nos, a jelek mutatják: nem valami kiválóan védelmezték meg Belgiumot. Ám sokkal érdekesebb a belga kormánynak ebben a kijelentésében az, hogy — *nem igaz*. A háború első izgalmas napjaiban a belga kormány azzal vezette tévútra a népet, hogy a franciák, meg az angolok óriási seregekkel sietnek Belgium védelmére. Már Lüttich ostrománál szó volt róla, hogy jönnek a francia főmentő csapatok. Majd, amikor ezek elmaradtak s a belgák már kezdtek tudatára ébredni szerencsétlenségüknek, azzal vigasztalta őket a szocialista vezérből angol-francia bérencé süllyedt *Vandervelde*, a háborús Belgium egyik minisztere, hogy majd jönnek a franciák és az angolok — *Namur* védelmére. És így tovább. A felelőtlen vádaskodás gondolatától távol is jogosan megállapítható, hogy Belgium pusztulását a különös gondolkodású, excentrikus Albert király és a lelkiismeretlen belga kormány okozta.

Fogoly belga tisztakat erős őrizet alatt a táborba kísérik.

Brüsszel elfoglalása.

Kétségtelen, hogy a németek nem a belga haderőtől való félelmükben, hanem a fölösleges vérontás elkerülése végett ajánlották meg a békét másodszor is a belgáknak. Ám ez a praktikus és józan nép, mintha királyával és kormányával egyetemben eszét veszítette volna, nemcsak a békejobbot utasította vissza, hanem egyúttal olyan aljas és emberietlen harcot kezdett a németek ellen, mint a hogyan azt valamikor az afrikai Kongóban cselekedték a szegény bennszülöttekkel szemben. Nem a katonákról szólunk, hanem a lakosságról, amely a szerb komitácsikat megszégyenítő módon vett részt a küzdelemben. És, ami a legvisszataszítóbb, nemcsak a német csapatokra lövöldöztek reá lesből, nemcsak a megszállott községekben nyugodtan alvó német hősöket gyilkolták le nők, gyermekek, hanem fenevadak módjára bántak mindama németekkel, akik a háború első napjaiban nem tudtak azonnal elmenekülni.

Minderről már szólottunk s most csupán azokkal a részletekkel egészítjük ki ezt a szomorú beszámolót, amelyek Lüttich ostroma után következtek.

Tudni kell, hogy amint Párisban és Londonban, azonképp Brüsszelben sem sejtette a lakosság, hogy Lüttich már német kézre jutott. A Maas legfőbb erősségének parancsnoka, *Leman* tábornok már a foglyok kenyerét ette

Brüsszel elfoglalása. Őrjárat a Boulevard Anspachon.

Németországban, ám a nagy brüsszeli lapok a *Soir*, az *Indépendance Belge* még egyre Lüttich hősi védelméről írtak és regélték a soha meg nem történt nagyszerű epizódokat. Az előreküldött német lovascsapatok már Brüsszel alatt voltak s a belga főváros lakói még mindig gondtalanul, vidáman éltek és — ami leginkább megboszulta magát — hallatlan gazságokat követtek el a közöttük rekedt szerencsétlen németekkel szemben.

Ami ezekben a napokban Brüsszelben történt, felülmul mindent, amit a fantázia kitalálhat és kiszínezhet. A néptömeg elpusztította a német üzleteket, sőt azokat is, amelyekben csak árulnak német portékát, vagy amelyeknek címtábláján csak egyetlen német szó is olvasható volt. Minden embert, akit külseje után németnek nézettek, az utcán megverték, vagy, ami rosszabb, kémkedéssel gyanúsítottak.

Mint ezernyi hasonló esetnek egyik kiemelkedő mozzanatát említjük meg, hogy e véres és galád napokban kémkedéssel vádolták meg *Arenberg Prosper* német herceget, akit azután a hadi vészbiróság ítélete alapján nyomban agyonlőtték. És amikor a belgák ezt az okatlan és borzalmas vérengzést elkövették, ugyanakkor küldött ki a belga igazságügyminiszter egy bizottságot, amelynek az volt a feladata, hogy a német seregek kegyetlenségeiről adatokat szerezzen. Erre az impertinenciára a német kormány nyomban megfelelő választ adott s a Wolff-ügynökség útján a belgák aljasságainak egész sorozatát tárta az elfogulatlan világ elé. Nem idézzük ezeket a részleteket, nehogy fölösleges borzadást okozzunk olvasóinknak. Csak jellemzésül szolgáljon

Brüsszel látképe.

a német hivatalos nyilatkozatnak az az egy mondata, amely szerint *a belga lakosság, férfiak, nők és suhancok csapatainkkal szemben mindazt elkövették, amit eddig csak a négerék harcaiban tapasztaltunk.*

Természetes, hogy amikor mindez a szörnyűség nyilvánvaló lett, azonnal megváltozott a német haderő viselkedése Belgiumban. Nem volt többé pardon és a német vezérkar, amely a belga kormány jobb belátását remélve, addig keztyűs kézzel intézte a hadimozdulatokat, energikusabb harci módot kezdett. A hatás persze nem váratott magára. Mint a fergeteg, nyargalt az ország belsejébe visszahúzódó belga seregek sarkában a német lovasság és itt is, ott is nagy csapásokat mért rájuk. A lüttichi védőseregnek az a része, amelynek sikerült megmenekülnie, Namur felé vette futásának útját. A szó teljes értelmében való futás volt ez: a belga katonák elhajigálták fegyverüket, hátukról a borjút s minden egyebet, ami a szaladásban gátolta őket.

A német csapatok azonban nem üldözték a Namur felé futó ellenséget. Korábbi céljuk az lévén, hogy Brüsszelt foglalják el, egyenesen arra vették útjukat, amelyek során mindössze két komolyabb ütközetük volt: *Pervez* és *Tirlemont* város közelében. Tirlemont északnyugatra van Lüttichtől és Brüsszelhez mintegy 30 kilométerre fekszik. Pervez pedig nyugati irányban van Lüttichtől, pontosan Namur fölött, attól mintegy húsz kilométerre.

Két hadoszlopban haladtak a német seregek a belga főváros felé s ugyanegy napon találkoztak az ellenséggel Tirlemontnál és Perveznél is. A különbség csupán annyi volt, hogy amíg Tirlemontnál belga haderő állott,

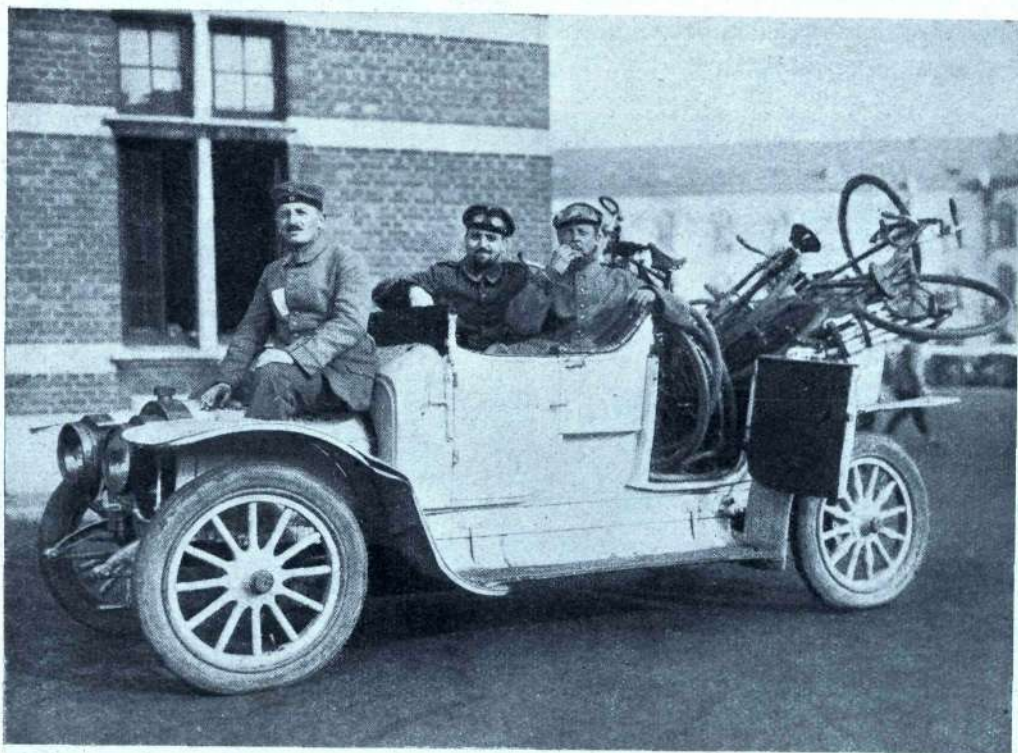

Belga katonák utcai harca.

Pervez mellett az 5. francia lovashadosztály igyekezett útját szegni a németek diadalmas útjának. Tirlemontnál gyors és a belgákra nézve gyászos véget ért az ütközet, amely fölötte pusztító volt. A német csapatok itt ötszáz foglyot szereztek és egy tábort üteget, egy nehéz üteget, valamint egy zászlót vettek el a belgáktól. Albert király katonái, amely fűrgén csak módjukban volt, futottak Brüsszel irányában. Ám ott nem tartottak pihenőt, tudták, hogy a németekkel szemben még a csodaszép város fölláldozása árán sem tudnának megállani s éppen azért Brüsszelen jóval túl ütöttek tábort.

Perveznél sem tartott sokáig a német és a francia lovasság mérkőzése. Ugyan a franciák száma jóval nagyobb volt, mint a németeké, de a már harchoz szokott, győzelmektől mámoros német katonákkal szemközt pillanatra sem tudtak megállani a francia lovasok, akik akkor érezték először a puskapor szagát — csatában.

A német jelentés szerint a franciák vitézül verekedtek ugyan, de végül mégis megfutamodtak az ulánusok vakmerő rohamai elől. A német győzelem értéke annál nagyobb, mert francia részről tüzérség is részt vett az ütközetben, míg a német lovasok híjával voltak az ágyuknak. Mindennek ellenére is a franciák szaladásával végződött a szilaj lovasattak s a németek még két ágyut és két gépfegyvert is zsákmányoltak.

Zsákmányolt francia automobillal belga kerékpárokat szállítanak a németek.
(Egyesült fényképirodák, Amsterdam.)

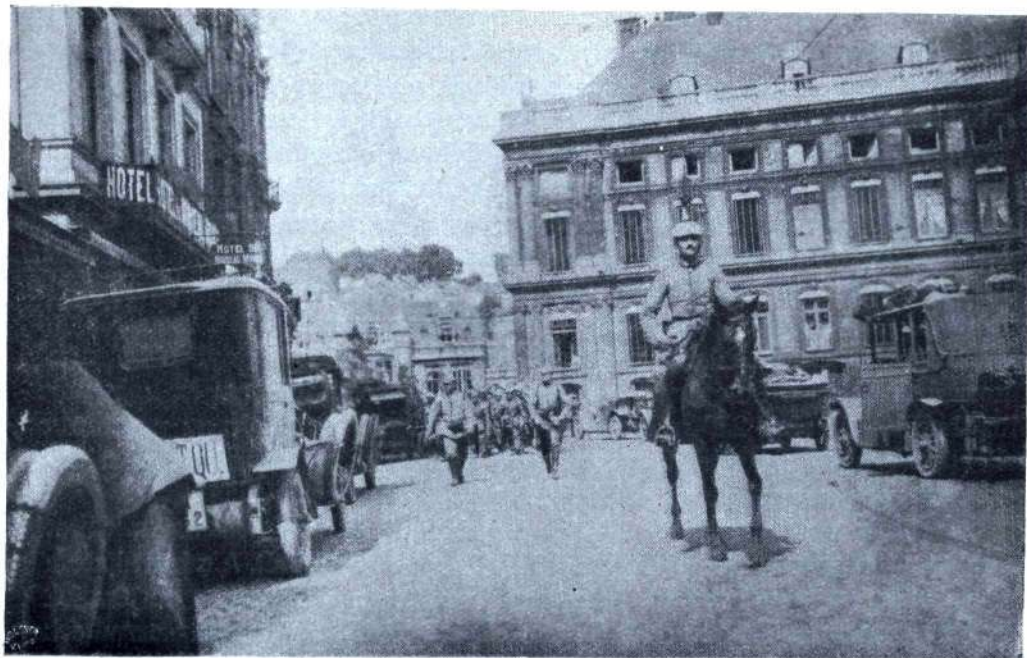
E két nagy ütközet, amelyhez apróbb csatározások egész sorozata járult, szabaddá tette az utakat Brüsszel felé, ahová Vilmos császár katonái alig két nappal később, augusztus 20-án be is vonultak.

A leigázott Brüsszelben.

A belga főváros lakosságának sejtelve sem volt arról, ami Brüsszel környékén lejátszódott. Kissé nehéz megérteni, talán elhinni is azt, ami a boldogtalan belgákkal történt. Bajos elképzelni a cenzurának azt a fokát, amely Brüsszelben uralkodott, ahol még mindig Lüttich ostromáról írtak a lapok, Lüttich miatt izgult a tömeg, ugyanakkor, midőn már csupán órák kérdése volt, hogy mikor vonulnak be a német csapatok Brüsszelbe. Ahogyan a brüsszeliakat félrevezették és becsapták Belgium urai, arra még a világtörténelemben példa nem volt.

Ám alattomban folyt a készülődés a németek inváziójával szemben. Mindenekelőtt Albert király s családja menekült el Brüsszeltől és a tengerpartra, Antwerpenbe huzódott. Ugyancsak elmenekült a belga kormány is, valamint hogy az államkinestárt, az államiratokat s általában mindent, amit lehetett, átszállítottak a fővárossá előléptetett nagy kikötőbe.

Azonban mindez nem keltett feltűnést. A brüsszelielik reményeik és bizakodásuk ködében éltek s még csak nem is álmodtak róla, hogy villámcsapás módjára tör majd városukra az ellenség. Rózsás nyugalomuk kellős közepén, augusz-

Brüsszelbe vonuló német csapatok.

Max, brüsszeli polgármester.

tus 19-ikén *éjszaka* kondult meg a vészharang a szépséges városban. Természetes, hogy nem az ősi remek tornyok harangjainak ércnyelve ébresztette a valóságra Brüsszel népét: egyszerű, közönséges plakátokat ragasztottak ki hirtelenében mindenfelé s a közömbös papirdarabokon adta tudtára a lakosságnak *Max* polgármester, hogy a város immár nem a belgáké: a németek Brüsszel urai.

Három óra volt éjféletán, amikor a proklamáció megjelent. A szükszavú írás egyszerűen, érzélgés nélkül jelentette, hogy a német csapatok másnap bevonulnak a városba. A bevezetés után nyomban arra figyelmeztette a polgármester a brüsszelieket, hogy tartózkodjanak az ellenségeskedéstől és óvakodjanak a fegyverhasználatától, mert az engedtlenség a város pusztulását okozhatná.

A proklamáció bombaként hatott. A lakosság egyszerre fölébredt az irtózatos ütéstől s nemcsak azt értette meg rögtön, hogy mi az igazság, hanem mindjárt a másik végletbe esett: sokkal sötétebbnek látta a jövőt, mint amilyen csakugyan volt. Az emberek kábulatukban nem gondolkoztak, hanem még *éjszaka* hirtelen felöltöztek, egyet-mást összecsomagoltak és fejüket vesztve menekülni kezdtek Brüsszelből. A gazdagabbak gépkocsira kaptak és nyugatnak, Gentbe igyekeztek, de sokan, akiknek már nem jutott sem automobil, sem kocsis, a nyári éjszakában a szomszédos községekbe jutottak, noha igen jól tudhatták, hogy az apró helységek sem nyújthatnak több védelmet, mint a hatalmas főváros. Azonban Brüsszel lakói ezen az éjszakán nem az eszükre hallgattak. A lelkiismeret szólalt meg bennük, a bűnös öntudat, amely felelőssé tette őket azért a sok véres gaszágért, amit a védtelen német embereken, nőkön és gyermekeken elkövettek. A brüsszeliek már igen jól tudták ekkor, hogy belga földön a német polgárok százai estek áldozatául a belga nép gonoszságának és a hatóságok bűnrészességének és tudták azt is, hogy hivatalos becslés szerint 250 milliónyi német értéket raboltak vagy pusztítottak el Belgiumban. A rossz lelkiismeret tehát azzal ijesztette a brüsszelieket, hogy a győzedelmes német hadak a bosszút hozzák fegyvereik élén...

Mekkora volt tévedésük! Mily meglepetés és mekkora öröm váltotta fel másnap, augusztus 20-án a brüsszeliek éjszakai rettegését. A német katonák ugyan, amint a proklamáció jelentette, valóban megérkeztek, de jövetelük nem volt borzalmas, hanem csak harcias. Egy huszár- és egy ulánusezred érkezett kora reggel a város alá. A német fiúk jókedvűen táncoltatták paripáikat, ám nem mentek be a városba. Max, a polgármester, vonult ki eléjük s nyomban

(Kilophot.)

Táborozás, a

a föld' alatt.

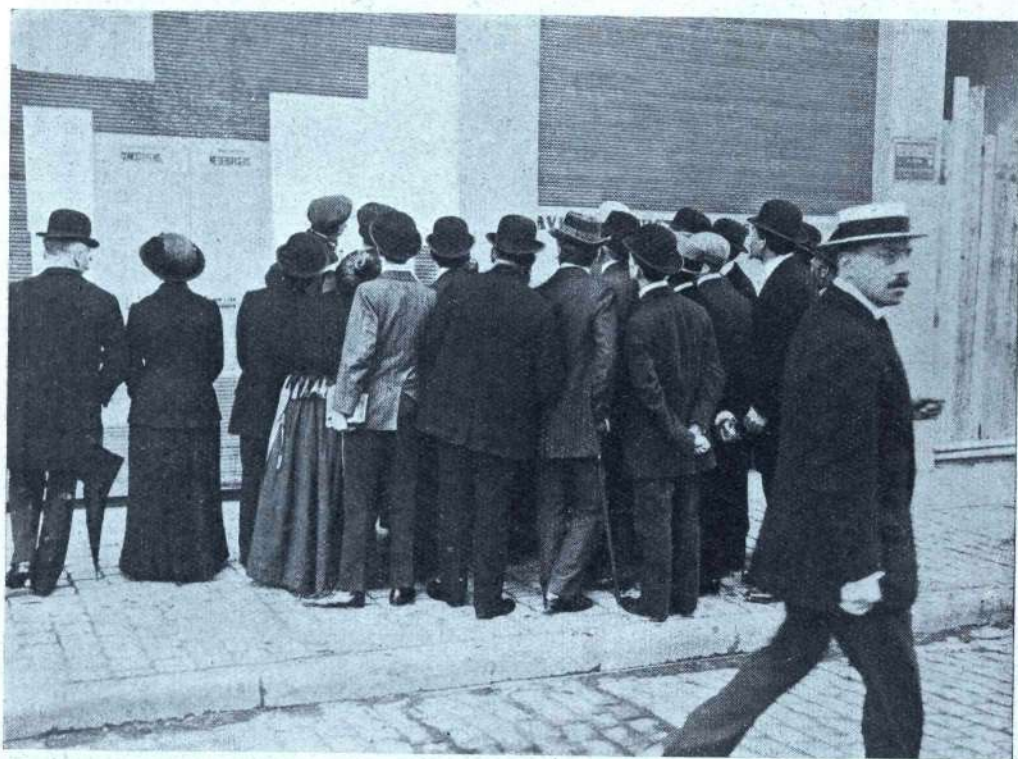
HERBST S.

tárgyalásba kezdett a megszálló csapatok parancsnokával. A megegyezés csakhamar megtörtént, a polgármester visszasietett a városba s megvitte az üzenetet: senkinek hajszála meg nem görbül, senkinek fillérnyi kára nem lesz, mindaddig, amíg a lakosság és a magisztrátus tagjai becsületesen viselkednek.

Délig tartott, amíg Brüsszel lakossága tájékozódást kapott a németek bevonulásának részleteiről. Ez a bevonulás, — már ami az első mozzanatait illeti, — véghetetlen egyszerűséggel történt. Délután néhány automobilon több tiszt száguldott be Brüsszelbe és nyomban a városházára mentek. Intézkedésükre lezárták a táviró működését és jóformán ez volt az egyetlen rendszabály, amely belemarkolt a brüsszeliak mindennapos életébe. Amikor ez megtörtént, a német ezredek parancsot kaptak a bevonulásra.

Ez azután már nagyszerű hadipompa keretében játszódott le, német zászlók lengedezése, a német himnusz, német csatadalok éneklése közben. A német csapatok Brüsszel főterére vonultak s ott állottak föl festői csoportulásban, mintha csak Berlinben lettek volna s a császárt várták volna szemlére. Másrészt azonban a város képe tragikus ellentétet mutatott. Sehol, de sehol, amerre a német katonák elhaladtak, egyetlen brüsszeli ember sem volt látható. Az ablakok, mint lehunyt, szomorú szemek pillantottak a gőnyörű utcákra.

Brüsszel elfoglalása. A lakosság a polgármesternek egy hirdetményét olvassa, mely egy polgárnak statáriális elítéléséről szól.

A házakon még ott ékeskedett a sok belga zászló, amelyet hazug diadalok örömeire tűztek ki a brüsszeliiek, de ember egy, egyetlenegy sem volt látható.

Erre az egy napra meghalt a büszke, a vidám, a boldog Brüsszel.

Csakhamar következtek azután az egyéb intézkedések, amelyek együtt jártak a város birtokbavételével. A németek voltaképp mindent úgy hagytak, amint találtak. A hivatalnokok helyükön maradtak, minden ment tovább a maga automatikus útján. Nem mulasztották el természetesen a belga polgárőrség brüsszeli seregeinek lefegyverzését, ami minden incidens nélkül történt meg. Ezt azért említjük meg külön, mert a belga polgárőrség voltaképp rendes, állandó katonai szervezet, a tényleges haderő szerves kiegészítő része, amely épp úgy részt vett Belgium védelmében, mint a sorkatonaság.

A halálos megmerevedés azonban mindössze csak egy napig tartott. A brüsszeliiek már másnap beletörődtek a megváltoztathatatlanba, sőt megbékültek a német katonasággal is. Ez természetesen a német csapatok hallatlan fegyelmének, felülmulhatatlan viselkedésének volt köszönhető. Még olyan tekintélyes belga ujság is akadt, az antwerpeni *Metropole*, amely a legteljesebb elismeréssel szólt a németek brüsszeli bevonulásáról. Ime, néhány sornyi idézet, azzal a hozzáadással, hogy a *Metropole* mindig a leggyűlölködőbb hangon írt a németekről:

Német őrség a brüsszeli városháza előtt.

Brüsszelnek a németek által való bevételre — írta — példás és méltóságteljes volt. A város lakossága a kormány ellen van elkeseredve, mert a népet egészen a németek bevonulásáig győzelmi hírekkel hitegette.

A belgák öntudatra ébredése nyomon követte Brüsszel elestét. Egy nappal később, augusztus 21-ikén a *Flandre Libérale* nevű nagy belga ujság ezeket a keserű sorokat írta:

Meg kell állapítanunk, hogy ez idő szerint még egyetlen angol katona sincs belga földön. Az angol expedíciós sereget Dünkirchenben és Calais-ban szállították partra, *mi azonban már nem tudunk tovább várni.* És a francia csapatok is sokkal messzebb vannak tőlünk, semhogy segítségünkre jöhetnének.

Sokkal szigorubb volt ennél az amsterdami *Telegraaf*, amely augusztus 24-ikén egy brüsszeli jelentésében így fakadt ki a franciák ellen:

A franciák habozása meghocsáthatatlan. Ifjuságunkat mézárszékre vitték ezzel a vigasztaló kiáltással: *Ne féljeteK, jönnek a franciák.* A mieink hősieen harcoltak éjjel és nappal, szép időben és esőben, *de Franciaország nem teljesítette kötelességét.* És épp oly kevésse felelték meg kötelességüknek az angolok, ámbár ezek nem jöhettek volna oly gyorsan, mint a franciák, akiknek összes közlekedő eszközeinket rendelkezésükre bocsátottuk. És most, amikor mi már elvérzünk, kezdik végrehajtani jól áttanulmányozott haditervüket, amely abból áll, hogy *saját országukat teszik a mérkőzés színhelyévé.*

Más szóval: a belgák keserű őszinteséggel megirták, hogy franciák, angolok megcsalták, tönkretették őket. Ugyanazok a franciák és angolok, akik — a belga kormány szerint — oly hűségesen teljesítették kötelességüket . . .

Az osztrák-magyar nehéz útegeket mozdannyal vontatják Brüsszelben.

A SZERBEK TÁMADÁSA BOSZNIÁBAN.

Mialatt nyugaton diadalmasan nyomult előre a német haderő és a mi seregeink orosz földön aratták győzelmeiket, a déli harctéren sem pihentek a fegyverek. Amidőn hadvezetőségünk augusztus 18-án megszüntette a Szerbia ellen győzelmesen vezetett offenzívát, ez korántsem jelentette gyöngeségünket, hanem azzal a bevallott célzattal történt, hogy egész erőnkkel a nagy orosz ellenséggel kell szembe fordulni. A szerbek azonban mégis azt hitték, hogy most elérkezett az ő offenzívájuk ideje s támadóan léptek föl a boszniai határ délkeleti részén.

A szerb offenzíva *Visegrad* és *Rudo* közt történt s leveretését a következő lakonikus hivatalos jelentés adta hírül:

A délkeleti hadszíntéren Visegradtól és Rudótól keletre mintegy harminc szerb zászlóalj és nagyszámú hegyi, tábori és nehéz tüzérséget szívós küzdelem után augusztus 20-án és 21-én az egész vonalon visszavetettünk.

A visegrad-rudói csata, a hivatalos híradás szerint, a nevezett helyektől keletre folyt le, tehát úgyszólván Szerbia és Bosznia határvonalán. A szerb hadsereg egyes osztályai kétségtelenül a közeli *Uzsice* tájáról vonultak föl, amely a bosnyák határhoz vezető *Uzsice-Cacak-Kraljevo-Krusevac* szerb keskenyvágányú vasút végpontja s amelyet a boszniai *Vardiste* és *Visegrad* városkákkal elég tágas és jó út köt össze. Más szerb csapatok, így a *crnapaninaiak* is, bizonyára a volt szandzsák felől vonultak föl *Szjenicán*, *Nova-Varoson* át *Uvácnak*, szintén eléggé széles úton.

A mi Boszniában levő csapatainknak nagyon nehéz volt a felvonulási útjuk. Aki utazott a boszniai, úgynevezett keleti vasúton, annak fogalma lehet az út nehézségeiről. A keskenyvágányú pálya Szerajevón át mindjárt 600 méter magasra kapaszkodik föl, merész szerpentinutakon. A *Pracsá-folyó* vadregényes, szakadékos, meredek szirtfalakkal környezett medre mellett megy azután a vasút. Az első nyolcvan kilométeren hetvennyolc kisebb-nagyobb alagút van.

A vasúti vonal a 108 kilométernyire levő *Megjegjái*g halad. Itt aztán ketté ágazik. Az egyik ága *Visegradon* át megy *Vardistéig*, amely szorosan a szerb határon, a *Drina* felső folyásánál fekszik. *Visegrad* 18 kilométerre van *Vardiste-től*, vagyis a szerb határtól. A vasút másik ága 42 kilométeres futással *Uvácnál* végződik, az egykor tervezett szandzsák-vasút kiindulópontjánál s a *Lim* völgyébe vezet. Ezen a vonalon fekszik *Rudo*. A visegrad-

rudói csata tehát a vasút két ága között levő hegyes-dombos, helyenkint meredek lejtőkkel és szakadékokkal bekerített, harminc-negyven kilométer szélességű terepen ment végbe.

Potiorek tábornagynak, az osztrák-magyar déli haderő főparancsnokának nehéz feladatot kellett megoldania, hogy oly tekintélyes és teljesen felszerelt sereget vethetett a Drina és Lim völgye közé, amely fölvehette a harcot a harminc zászlóaljnyi ellenséggel. A kis vasút tehát éjjel-nappal lázasan dolgozott, ontotta magából a katonaságot és hadi felszerelést. A szerb haderő nem számított erre a gyors felkészülésre. Azt hitték, hogy csak gyöngye erőt találnak magukkal szemben és meg sem állnak Szerajevőig. A vége pedig az lett, hogy a szerbek véres fejjel menekültek vissza határaikra.

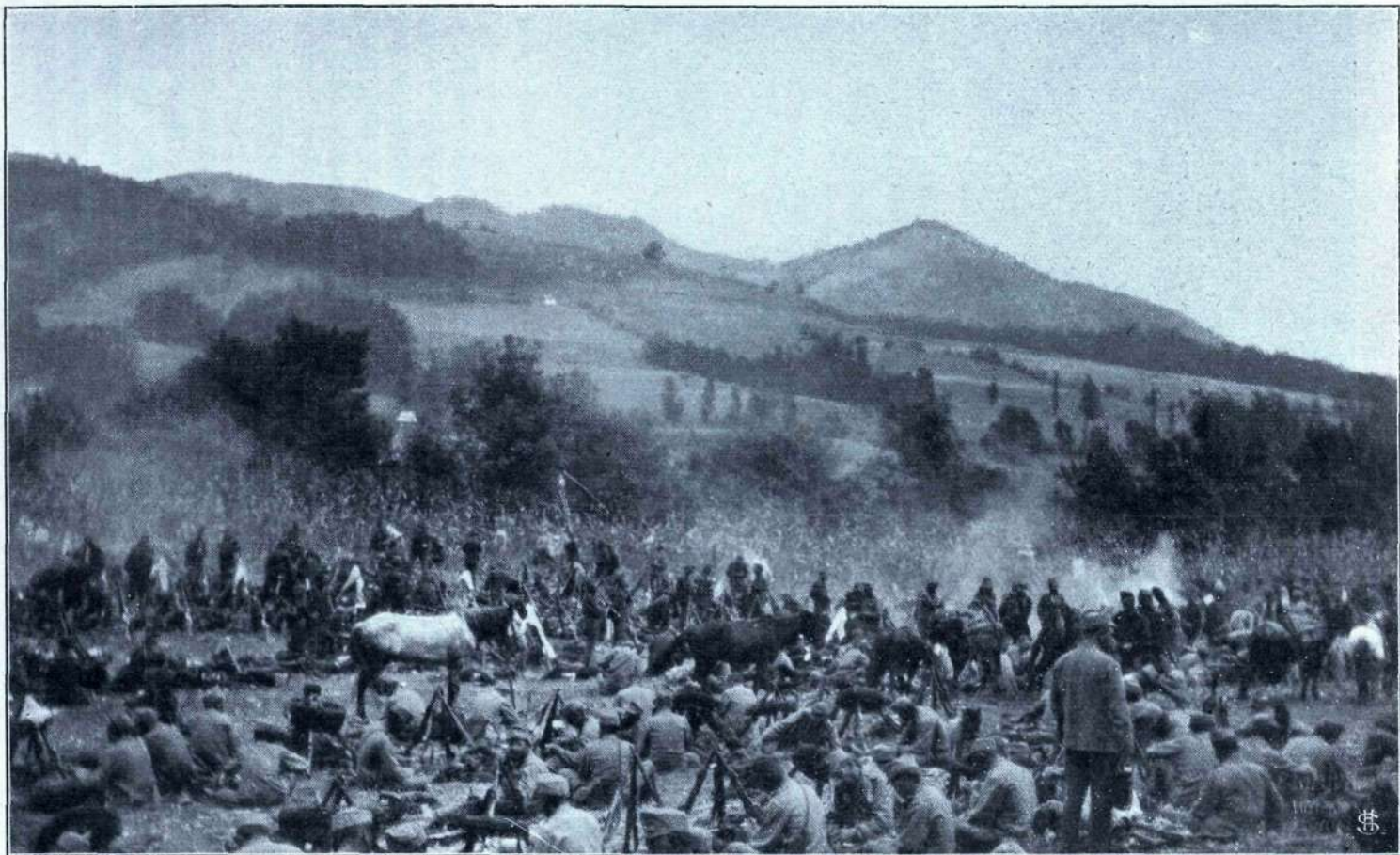
Csapatunk augusztus derekán kapták a parancsot, hogy a Drina felső folyása felé meneteljenek, mert a főparancsnok hírt kapott arról, hogy erős ellenséges seregek vonulnak Visegrad felé, hogy betörjenek Boszniába. Csapatunk augusztus 18-án érték el Visegradot. A Drinát itt kőhíd íveli át, amelyet ekkor már megszálltak a szerbek.

Szerb gyalogság.

Tüzérségünk még aznap este megkezdte a tüzelést a hídfőnél álló ellenséges erők ellen. A szerb tüzérség egy magaslatról viszonzta tüzünket, azonban már az első órában nyilvánvaló lett fölényünk. A szerb útegeket elhallgattattuk és *gyalogságunk rohammal bevette a hidat.*

A szerbek hamarosan föladták pozícióikat a híd körül és megkezdődött csapatunk áttolása, amit a szerb tüzérség csak hellyel-közzel igyekezett megzavarni. A szerb gyalogság 19-én reggel három rohamot intézett ellenünk, de gyalogságunk visszaverte és mind beljebb toltá a harc vonalát a *Gosara-hegyhát* felé, amely az egész terepnek kulcsa volt. Vezetőink kiadták a parancsot, hogy onnan ki kell verni a szerbeket, akik számbeli túlsúlyban voltak.

Csapataink táborozása a visegradi harctéren (Kilophot, Wien XIX.).

Nehéz-tüzérségünk nyomban akcióba lépett és egész nap bombázta a szerb hadállásokat, amelyek nagyon meg voltak erősítve. Másfél méter mély árkokban állt a szerb gyalogság. Drótsövény védte a megrohanástól, sőt itt-ott betonerősség mögé húzódott az ellenség. *Három egymás fölött húzódó, megerősített vonalban várták támadásunkat a szerbek.* Tüzérségünk azonban csodákat művelt. Mozsárütegeink tüze elárasztotta a fedett állásokban lapuló ellenséget, gyalogságunk pedig a hegy lábánál operáló és minduntalan előretörő szerb gyalogságot tartotta sakkban. A szerb tüzérség a legnagyobb erőmegfeszítéssel igyekezett ágyúinkat elhallgattatni, azonban *a szerb ütegek legénysége elesett* s az ellenséges ágyúk megrongálódtak.

Augusztus 20-án *általános támadásra vezényelték csapatainkat. Gyalogságunk fegyvere hat óra hosszat ropogott.* Mind beljebb toltuk harcvonalunkat. A rettentő gyalogsági fegyvertűzhöz bömbölő kíséretet adott az ágyúszó. *Délután rohamra ért a támadás. A hegy hátán szörnyű kézitusa kerekedett.*

A mély lövészárkok megteltek holttestekkel s katonáink ezeken keresztülgázolva, törtettek győzelmesen előre.

Az első pozíciók elfoglalása után, 21-én reggel bevettük a szerbek második védelmi vonalát. Egész nap tartott a véres küzdelem a hatszáz méteres hegy ellen. *A bakák elkeseredett dühükben lecsavarták puskájukról a bajonettet s mint a kést, markukba szorítva, öldösték az ellenséget.* Végre másnap reggel *birtokunkba került a hegy.* Tüzérségünk fölvonult a hegyre s a rendetlenül menekülő ellenségben nagy pusztítást vitt végbe.

Leégett falu útközet után Szerbiában (Kilophot, Wien XIX.).

GYŐZELMEINK MONTENEGRÓBAN.

Bár Montenegró hadereje nem nagy, azért az ellene való hadviselésnek irtózatossághoz vannak, mert határait égbenyúló hegyek védik. Szabályszerű, rendes harcra tehát szó sem lehet. Az ilyen hegyi harcokban csak ügynevezett zárt felvonulás lehetséges. Egymás nyomában kúsznak, törtetnek elő az ostromlók a sziklafalak keskeny szalagján s ha végre frontot alkothatnak is, kitűnő célpontot nyújtanak a fedezékek mögött, sziklaodukban meglapuló puskásoknak.

A montenegróiak augusztus 10-én átlépték a határt s elfoglalták *Avtovác* közelében a *godi* csendőrhelyet. Csapatunk augusztus 12-én azt az utasítást kapták, hogy foglalják vissza ezt az őrhelyet és űzzék vissza a montenegróiakat saját területeikre. Az *avtováci* ezerháromszáz méter magas hegyoldalt kitűnően megerősítették a montenegróiak. Nagyon jó állásban voltak, de nem volt tüzéségük, legföljebb két-három ágyúval rendelkeztek.

Közeledő csapatainkra rendkívül erős puskatűzet indítottak. Öt napig tartották magukat a montenegróiak, de végül is *több rohammal* megtisztítottuk tőlük a hegyet s *Avtovác* közeléből visszamenekültek a határon. A *montenegróiaknak nagy veszteségük volt*, a miénk azonban csekély. Csapatunk, melyek vagy tíz kilométernyire üldözték az ellenséget montenegrói földön, *sok francia és szerb származású municiót is zsákmányoltak*.

Az *Avtovác*-nál betört ellenség ereje *három dandárnyi* volt. A montenegrói haderőt *Vukotics* tábornokon kívül egy orosz generális is vezette: *Popapov*, aki éveken át a cár katonai meghatalmazottja volt Cetinjében. Az egyes dandárokban orosz és szerb tiszt is volt.

Az *avtováci* harcokról egy magyar tiszt, aki sebesülten a szerajevói kórházba került, a következőket mondotta:

— A montenegróiak horzalmassal tüzelést indítottak ellenünk a magas hegyekről. Tűzet okádtak a mély szakadékok és a sötét barlangok. Szerencse, hogy rosszul lőttek.

— Minden talpalatnyi helyet meg kellett vívni. A *lejtőket százával borították a montenegrói halottak és sebesültek*. Két ágyúval lőttek ránk a montenegróiak. A magyar fiúk, mint a feldühösített oroszok rohantak föl a hegyhátra, mialatt tüzéségünk is lőtte az ellenség hadállását. Ha jól talált a mi ágyunk, akkor mintha vulkánkitörés támadt volna, röpült a levegőbe a szikla, fatörzs, ágyúlafetta és emberi testrészek. A mikor csapatunk elfoglalták a magaslatokat, mindenütt montenegrói halottak hevertek szanaszét.

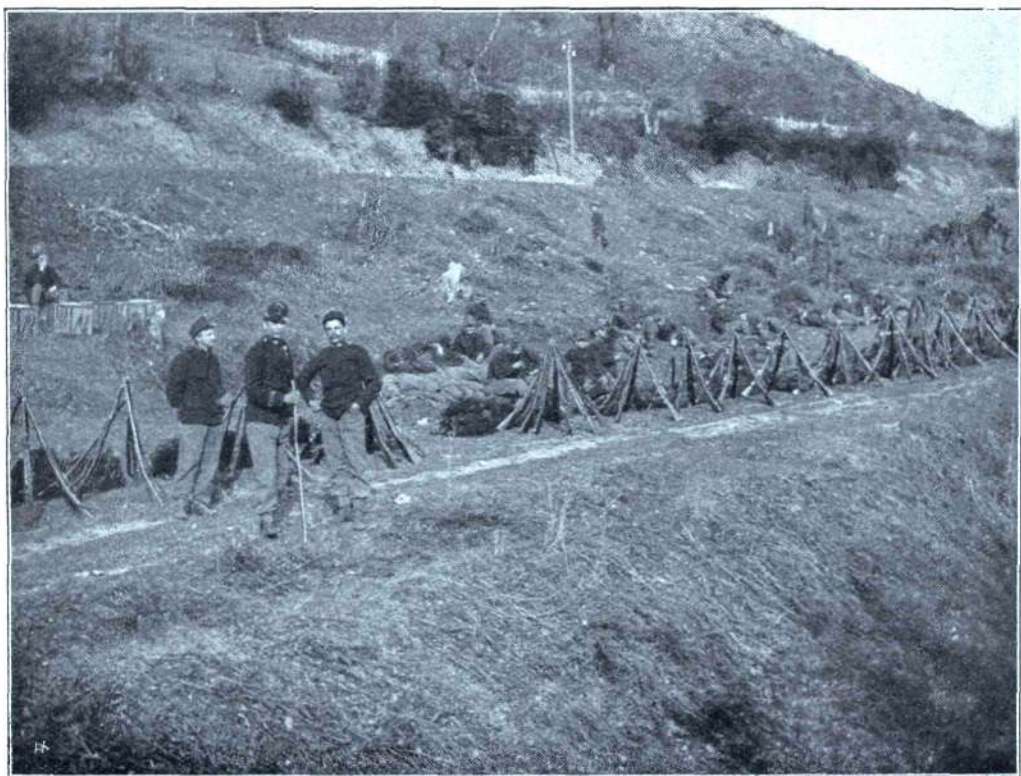
Csapataink egyébként kemény harcot vívtak a Montenegró, Dalmácia és Hercegovina határán levő *lisaci* magaslatokért, a honnan a montenegróiakat visszaűzték, továbbá kétnapi nehéz harc után megszállták Grahovo mellett *Lisanic* hegység környékét. Ez utóbbi harcban a montenegróiak 45 embert vesztek.

Plevlje bevétele.

Augusztus közepén *Foesánál* összegyűlt csapatainkhoz a főparancsnokságtól az az utasítás érkezett, hogy nyomuljanak be a novibazári szandzsákba és foglalják el *Plevljét*. Az osztrák-magyar haderő, amely Montenegró ellen operált, *Pongrácz* tábornok parancsnoksága alatt fényesen megoldotta földadatát.

Egy tartalékos hadnagy, aki résztvett a győzelmes előnyomulásban, így mondotta el a diadalmas harcok történetét:

— *Csajnica* felől előrehaladva átléptük a montenegrói határt. Katonáink jelentékeny ellenállásra találtak. Húsz-harminc főnyi bandák, később reguláris csapatok fogadtak minket. Előőrseinket folyton nyugtalanították és ha valakit sikerült elfogniok, a legvadabb gyalázatosságokat követték el rajta: megcsönkítették őket. Bevonuló embereink a csönkítő banditákat

Az avtováci hegyoldalon.

kinyomozták és szigorúan megtorolták gazságukat. Asszonyok is voltak közöttük, akik versenyeztek a férfiakkal a kegyetlenkedésben. Augusztus 18-án, ő felsége születése napjának reggelén elfoglaltuk *Boljanics* községet, a montenegróiakat heves ágyútüzeléssel kivertük állásaikból és megfutamtítottuk őket. *Estére azután bevettük Plevljét is*, a honnan a montenegróiak magukkal vittek két darab ócska ágyut.

— A montenegrói reguláris csapatok ócska fegyvereikből kitűnően lónke, az ágyúval azonban nem tudnak bánni. A mi ágyúink lövései nagy pusztítást vittek véghez közöttük, és fegyvereink is rettenetesen megtizedelték őket.

— *A kecskeméti bakák valóságos hősök voltak.* Halálmegvető férfiasággal, a fáradalmakat zugolódás nélkül tűrve, vidáman támadták az ellenséget. Bátorságuk lelkesen hatott a velük együtt operáló csehekre is. A montenegrói bandák kegyetlenkedése azonban szinte megvadította a mi magyar fiainkat. Megtörtént, hogy két kecskeméti baka visszatérő útját a bandák elvágták. A mikor társaik eltűnését a kecskeméti bakák észrevették, szuronyrohamot intéztek a montenegróiak ellen, hogy elveszett társaikat kiszabadítsák. E rohamnál olyan rettenetes szilajsággal vetették magukat a montenegrói banditákra, hogy nemcsak szuronyuk, hanem puskájuk csőve is keresztül hatolt a montenegróiak testén.

Montenegrói lőveg.

— A megsebesült montenegróiakkal a mieink igen gyöngéden bántak. Elfogtuk a többi közt a montenegróiaknak egy megsebesült kapitányát is. Tisztjeink úri, gavalléros bajtársiassággal érdeklődtek állapota iránt. A kórházban megkülönböztetett ápolásban részesítették.

— Plevljében mindent úgy találtunk, mint a hogyan az osztrák és magyar csapatok hátrahagyták akkor, a mikor az annexió idején onnan kivonultak. Még a kaszárnyák helyiségeinek német fölírása is megvolt, sőt a közöshadsergebeli címer helye is látható volt. *A török lakosság nagy szimpátiával és örömmel fogadott minket Plevljében.* Egyébként amerre a bosnyáklakta területen elhaladtunk, a török lakosság mindenütt örömmujjongással vett minket körül. Tisztjeinknek kezet csókoltak. *A plevljei törökök arra kértek minket, fegyverezzük fel őket is, hogy harcolhassanak Szerbia és Montenegro ellen.*

A montenegróiak veszteségét nem állapíthattuk meg, mert ágyútüzelésünk elől már messziről menekültek, magukkal vivén sebesültjeiket és halottaikat. A török lakosság szerint lövéseink borzasztó pusztítást vittek véghez közöttük. Nekünk számbavehető veszteségünk niacsen, halottunk alig volt.

A visegrádi nagy csatával egyidőben, amelyet a szerbek ellen vívtunk meg diadalmasan, a Lim mentén *Priboj* irányából erős montenegrói csapatok ereszkedtek le, hogy egyesülhessenek Uvácnál a szerbekkel. A monte-

A megérkezés Plevljébe. Tábori konyha.

negróiaknak nyolc ágyújuk is volt. A harcokat orosz tisztek vezették. Mivel a montenegrói katonák legtöbbje nemzeti viseletben harcol, kitűnő célpontul szolgálnak.

A montenegróiak az uváci hegyháton foglaltak állást s onnan tüzeltek csapatainkra. Gyalogságunk a tüzérség fedezete alatt megmászta a hegyet és szuronyal és puskatussal verte ki a sziklák mögé huzódó crnagorcokat. Az ellenség összes ágyút hátrahagyva menekült. Csapataink üldözőbe vették a montenegróiakat s elfoglalták Pribojt. Egy másik csapatunk e közben betört Montenegróba és húsz kilométernyire nyomult be oda s feltartóztatlanul haladtak volna tovább is előre, ha közben parancsot nem kaptak volna a visszavonulásra.

Megérkezés Plevljebe. Pihenő tisztek.

A MAI HADVISELÉS.

Régi és modern erődítések.

Az erődítések jóformán oly régi keletűek, mint maga az emberiség, s tökéletesedésük párhuzamosan halad az emberi kultúrával. Az őskorban az ember cölöpökre építette kunyhóját, hogy nehezebben legyen megközelíthető, s az ősember barlangja, mely elé sziklákat görgetett, az akkori viszonyokhoz képest épp oly hatásos erősség volt, mint ma a modern erőd.

Később, amikor az emberek jobban tömörültek és városokat alapítottak, e városokat is földhányásokkal és árkokkal, majd vályogfalakkal, végül hatalmas kőcsoportokból összetákolt ölszéles falakkal vették körül, mely csodás építmények jobbára ép maradványait régi városok ásatásainál még ma is megcsodáljuk. Az erődítés technikája oly mértékben fejlődött, amely mértékben lettek egyre hatásosabbak a támadóerősségek. A középkorban még az jellemezte az erődítéseket, hogy a város közvetlen külső házai körül idomtalan, nagy fal húzódott, amelyet kívülről rendszerint széles sáncárok szegtek.

A mikor azután feltalálták a puskaport s az ágyú, az akna és a löfegyver használatba került, akkor, hogy a város fala jobban meg legyen védhető, az egyetlen síma vonalban húzódó falakat cik-cakkos falakká alakították át és szegleteiken tornyokkal látták el, hogy ezekben a föld színénél magasabban ágyúkat helyezhessenek el. S ennek már nemcsak az volt a célja, hogy az ellenséges gyalogság rohamát könnyebben verjék vissza, de az is, — s ez a védelem taktikájának komplikálódását mutatja, — hogy az ellenség tüzéréjét ne engedjék túlságos közel fölállni a város falaihoz. Ezek az erődítések szintén széles árkokkal voltak körülvéve s nevezetes újítás volt, hogy ez árok vízzel volt elárasztható és hogy itt-ott akadtak erősségek, melyek még e vízes árkon kívül is el voltak látva néhány bástyaszerű toronnyal. Természetesen az egész erődítési vonal (majdnem mindig szabálytalan köralak) közvetlen a város körül húzódott el, miután az ágyúk csak igen kis távolságra hordtak.

Ez erősségek ennek dacára csak hónapokig, sőt évekig húzódó ostrom vagy kiéheztetés útján voltak megvehetőek.

A messzevivő «huzagolt» vontcsövű ágyúk feltalálása azután teljesen kiszolgáltatta az ellenségnek az erősség belsejét: a várost; egyre kiljebb kellett tolni a védővonalat s így születtek meg az előretolt erődök, a zárt fortok. Ezek eleinte ugyan alig 3—4 kilométerre voltak az egyébként beljebb meghagyott régi várfaltól s ugyanilyen távolságra egymástól, ám az ágyúk lőtávola és hatótávolsága egyre nagyobb lett, s különösen az ágyúk lövedékei oly irtózatossá lettek, hogy a fortok is egyre messzebb kerültek az

erősség «magvá»-tól, a várostól. Legujabban egész erődív veszi körül a sztratégiailag fontos helyeket, sőt nem is egy, de két, sőt, három erődív is s ezek 20 – 30 kilométerre vannak az óvott várostól s a vonal, melyen fekszenek sok esetben meghaladja a 100 kilométert. Így például a nagyratartott Antverpent (a mely kétségkívül a világ egyik első erőssége volt) nem kevesebb, mint negyven külső és husz belső fort védte, melyek vonala 120 kilométer hosszú volt, míg Páris harmadik, legkülső erődívonala több száz kilométer hosszú.

A mily mértékben kiljebb tolódtak a fortok, ennek megfelelően változott karakterük is. Ma már minden egyes ily fort önmagában teljesen önálló, izolált egész, amely telefonon érintkezik csak a hozzá legközelebb eső másik forttal. Elhelyezésük olyan, hogy tüzérségük kölcsönösen támogathatja egymást és uralja a közöttük lévő területet, mely gyalogsági és tüzérségi védőállásnak van berendezve, tehát földhányásokkal és — jobbra betonozott — lövészárkokkal van keresztül-kasul szántva, ezenfelül tele van ágyúkkal, melyeknek csak a csöve látszik ki. Egy ily fortnek «rohammentes»-nek kell lennie, ami alatt azt kell érteni, hogy hosszabb ideig le tudja kötni az ellenséget, mely így kénytelen előbb ágyútűzzel megérlelni a fort-t, míg szuronytámadást kísérelhet meg ellene, hogy kiverje védőőrségét. A szuronytámadás ellen viszont minden fort drótsövényekkel, farkasvermekkel, fatorlaszokkal,

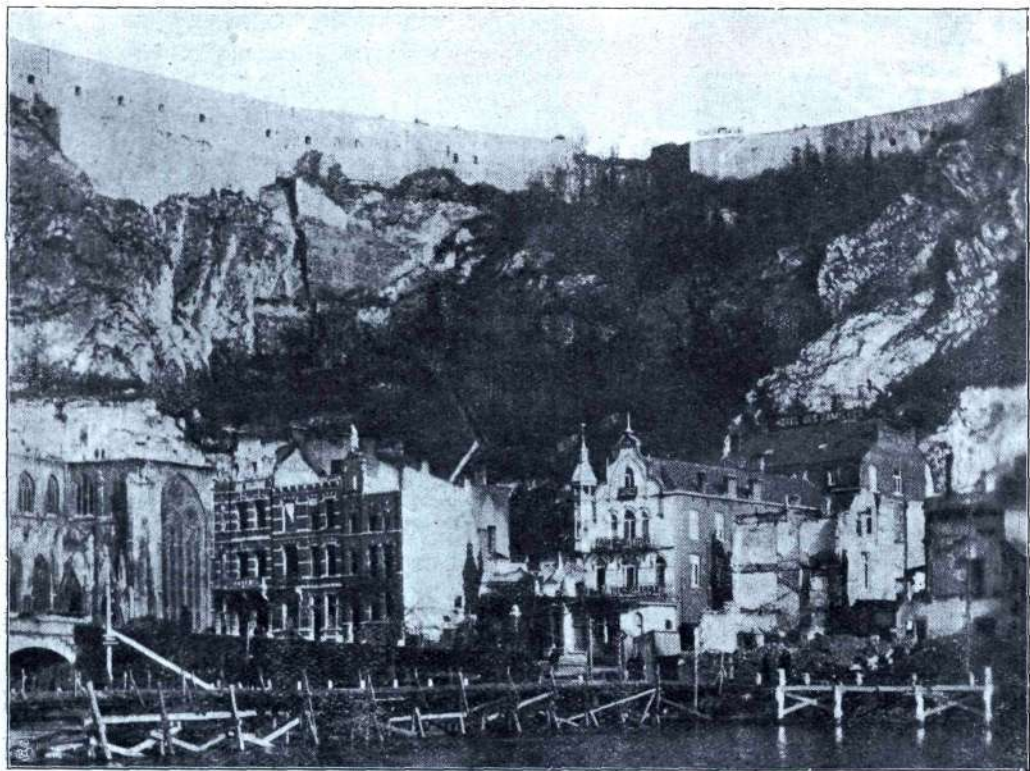

A 42 cm-es ágyuk hatása Maubeuge-nél (a Boussois-erőd). Felvétel a sánacról.

mesterségesen vízzel elárasztható területekkel van körülvéve, a mely védelmi eszközök az erőd ágyúinak tűzhatása alatt állanak és éjjel az erőd belsejében elhelyezett fényszórókkal megvilágíthatók.

A régibb várfalak kitünő célpont gyanánt szolgáltak s ezért manapság eltüntethető bástyákat és tornyokat építenek, melyek lényege az, hogy az előttük lévő terület, az úgynevezett «glacis» szintje alá sülyeszthetők. Ma már minden valamirevaló erőd csupa ilyen apró, avagy semmilyen célpontot sem nyújtó tornyocskából áll, melyek gépezet segítségével csak akkor emelkednek ki egy kissé a földből, amikor a bennök elrejtett ágyúkból lőni akarnak, s lövés után ismét elsülyednek. S hogy még ellenállóbbak legyenek, nem kőből, hanem betonból és vasból építik őket, a mely anyagok a legnehezebben repednek szét a becsapó gránáttól.

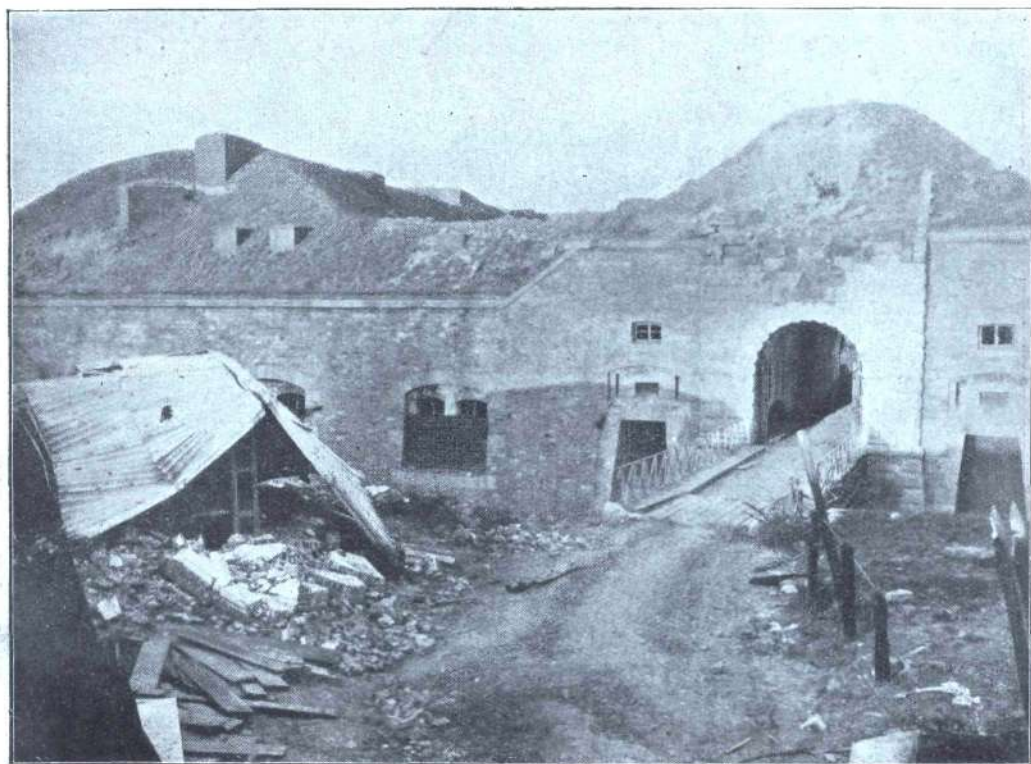
Ilyen fort-okkal van megrakva a francia határ, ilyen fortok egész seregéből áll tehát a sokatemlegetett Verdun, Przemysl, Metz és Páris külső erődvonala is. Elhelyeződésük olyan, hogy egy fort eleste jóformán alig érinti a másik sorsát, s miután környékükön le van tarolva minden fa és bokor, észrevétlenül meg sem közelíthetők és minden egyes erődöt külön-külön össze kell lőnie a támadó félnek és külön-külön meg kell ezenfelül ostromolnia. Az egyes fortok védő őrsége ugyan igen csekély, de a város belső és külső

A dinant-i erődtmények.

erődvonala közötti terület valóságos megerősített tábor, földbeásott és folyosókkal összekötött betonmellvédekkel ellátott egész sereg ugynevezett «kazamata», mely meg van rakva gyalogsággal s ez nemcsak hogy teljesen fedve várja az ellenséget, de az egyes fortok ellen intézett rohamoknál meglepetészerű oldal és háttámadásokkal szokta keresztülhúzni az ellenfél számításait.

A sülyeszthető páncéltorony egyik igen érdekes sajátága, hogy az azokban elrejtett nagykaliberű ágyúkat kezelő tüzérség sem az ellenséget, sem pedig lövéseinek hatását nem látja. Ezért külön kis figyelő tornyokat építenek s a lőtávolságot és célirányt az azokban lévő tisztak telefonon közlik az egyes tornyokkal. Másik, a páncéltornyokon kívül működő érdekessége a modern erődítésnek az úgynevezett vértés lövegtalp. Ez nem egyéb, mint erős acéllemezből készült, kerekeken ide s tova tolható kupola, melyben oszlopon forgatható egy-két ágyút, lőszerkészletet s 4–6 tüzért helyeznek el, s melyet a szükséghez képest össze-vissza tologathatnak. Az elmondottakból látni, hogy egy modern erődítés ugyancsak komplikált védőeszköz, melynek nagy értékében és ellenállóképességében joggal bíztak különösen az erődítés nagymesterei, a franciák. A németek világraszóló sikerei után azonban kétségtelen, hogy a világháború valóságos forradalmat fog előidézni az erődítésművészet terén is.

A Boussois-erőd Maubeugenél.

Hadsereg — hadtest — hadosztály.

Hadsereg, hadtest, hadosztály, katonai műnyelven «taktikai fogalmak», melyekkel a világháború során folyton-folyvást találkozunk. És ezek a fogalmak ugyanazt jelentik: akár a mi fegyveres erőnről, akár a németről, a franciáról, avagy az oroszról van szó. A modern államok fegyveres ereje csekély eltérésektől eltekintve teljesen egy mintára van teremtve s e tipikus szervezési módot rövid áttekintés is könnyen érthetővé teszi.

A hadsereg több hadtestből, a hadtest több hadosztályból, a hadosztály több dandár-ból, a dandár több ezredből, az ezred több zászlóaljából (illetve amennyiben lovasezredről van a szó: több osztályból), a zászlóalj, illetve osztály több századból, végül a század több szakaszból áll. Megjegyzendő, hogy a létszámoknál a hadilétszámot kell vennünk, mert — s ez az érdekes — a hadilétszám a modern államok fegyveres erőinél egyforma, míg a békelétszám aszerint: mennyi pénzt tud az illető állam katonai célokra áldozni a legnagyobb eltéréseket mutatja.

A legkisebb szervezeti fogalom, — mint láttuk, — a szakasz, mely a gyalogságnál 60 emberből, míg a lovasságnál 38—40 emberből áll. Négy ily szakasz alkot egy századot, amelynek létszáma tehát a gyalogságnál 250, a lovasságnál 150 ember. A gyalogságnál négy század alkot egy zászlóaljat. Egy gyalogzászlóalj tehát 1000 ember. A lovasságnál három század alkot egy osztályt. Ez 450 lovas. Négy gyalogzászlóaljból alakul egy gyalogezred s ennek létszáma ilyformán 4000 fő. Viszont a lovasságnál két osztályt alkot egy lovasezredet, amely így 900 lovas, vagy — mint a lovasok mondják — 900 «szablya». Két ezred úgy a gyalogságnál, mint a lovasságnál egy «dandár». Egy gyalogdandár ereje tehát 8000 ember, míg egy lovasdandáré 1800 lovas. Két, némely államban három dandár alkot egy gyalogos, illetve lovashadosztályt. Ezek ereje tehát a gyalogságnál 16-24.000 lőfegyver, a lovasságnál 3600 illetve 5400 «szablya».

Két, illetve három hadosztályból tevődik össze egy hadtest. Ez azonban már csak a gyalogságra vonatkozik, mert a lovasságnál a «hadosztály» szervezeti alakulásával a szervezeti formációk sora véget ért. Ugyanis alig van állam (ilyen az orosz), mely lovasságát is oly nagy seregtestbe tömöríti, minő egy hadtest. A hadtest létszáma tehát (az elmondottak folytán csak gyalogságot véve alapul) átlagosan 48.000 lőfegyver.

Több, rendszerint 2, 3, vagy 4 hadtest alkot egy «hadsereget» amelynek ereje 96.000 és 192.000 lőfegyver között váltakozik. A «hadosztály» és a «hadtestnél» már nem «ember»-t, de «lőfegyver»-t mondtunk, mert az adott számok alatt kizáróan gyalogságot kell érteni, s a hadosztály és hadtest már nem csupán e gyalogságból, illetve lovasságból áll, hanem valamennyifajta fegyvernemből, tehát gyalogságból is lovasságból is, ezenfelül, tüzérségből, gépfegyverosztagokból, műszaki csapatból, külön trén osztagból és egészségügyi intézceből (ez alatt a sebesültekötöző helyeket és tábort hordozható kórházakat kell érteni) s a hadtest még ezenfelül szikratávíró-csoportból és léghajós, meg repülőosztagból is áll. A gépfegyver-osztag nem külön fegyvernem, mert a rendszert 8 gépfegyverből álló egy-egy ily osztagot egy-egy gyalog, vagy lovasezred maga állítja ki ezrede rendszer létszámából, még pedig úgy, hogy minden gyalogzászlóaljra, illetve minden lovasosztályra 2—4 gépfegyver jusson. Másként áll a dolog a tüzérségnél, melynek szervezete eltér úgy a gyalogságnak mint a lovasságnak szervezetétől. Egy tüzérezred 6 ütegből áll, s az üteg fogalma körülbelül megfelel a lovasszázad fogalmának, azzal a különbséggel, hogy az «üteg» legénységi létszáma nem 150, hanem csak 100 ember. Minden üteg 6 lövegből, vagyis ágyuból (Oroszországban kivételesen 8 lövegből), az egész ezred tehát 36 ágyuból (Oroszországban 48 ágyuból) áll. Minden hadosztálynak két tüzérezrede van, ami 72 ágyut jelent s ezenfelül egy tarack-osztálya 12 tarackkal s ezek egy tüzérdandárt alkotnak. Egy hadtestnek tehát, a mi organizációnk szerint hat tüzérezrede (vagy amint utjabban hívják a taracktól való megkülönböztetés végett) hat ágyusezrede van 216 ágyuval és az új formációk folytán nem tudni hány könnyebb és hány nehezebb tarackkal. A hadosztály és a hadtest tehát már úgynevezett «taktikai egységek», amely fogalom alatt oly nagyobb seregeket, valóságos kisebb hadseregeket kell érteni, amelyek önmagukban is önálló egészet alkotnak s így külön működve önálló taktikai feladatok megoldására képesek.

Zavada galíciai várkastély, melyet az oroszok elpusztítottak. (Kilophot.)

Felelős szerkesztő: Süle Antal.

Pallas részvénytársaság nyomdája.

Zavada galíciai várkastély, melyet az oroszok elpusztítottak. (Kilophot.)

Felölős szerkesztő: Süle Antal.

Pallas részvénytársaság nyomdája.